

Plads til Seksualitetens gave i det socialpsykiatriske arbejde?

Status og evaluering
November 2004

**Videnscenter for
Socialpsykiatri**

*Evaluering af videoserien 'Seksualitetens gave' samt status og perspektiver i arbejdet
med seksualitet i socialpsykiatrien.*

Udarbejdet af Agnete Neidel

Indholdsfortegnelse

INDHOLDSFORTEGNELSE	2
INDLEDNING	4
EVALUERING AF VIDEOSERIEN 'SEKSUALITETENS GAVE'	6
BEGRUNDELSER FOR KØB AF VIDEOSERIEN	7
KONKRETE PROBLEMATIKKER	7
PRINCIPIEL INTERESSE	7
INSPIRATION UDEFRA	7
ENKELTMEDARBEJDERES INTERESSE	7
HVORDAN ER VIDEOERNE BLEVET BRUGT?	8
FORSKELLIGE OPFATTELSER AF HVEM MÅLGRUPPEN ER?	9
BARRIERER FOR BRUG AF VIDEOERNE	10
RELATIONELLE BARRIERER	11
BARRIERER I BRUGERGRUPPEN	11
BARRIERER I MEDARBEJDERGRUPPEN	12
ER DET VIGTIGT NOK?	12
KONTROLPROBLEM	12
FORMIDLING SOM BARRIERE	12
TABU OG TILLID	12
VURDERING AF VIDEOERN E	12
OMSLAG	12
INDHOLD OG FORMIDLING	13
DE ENKELTE VIDEOER	13
AFRUNDING	14
DET VIDERE ARBEJDE MED SEKSUALITET OG SINDSLIDELSE - BEHOV OG IDEER	15
HVILKE TEMAER TRÆKKES FREM SOM VÆSENTLIGE	15
KÆRLIGHED, NÆRHED OG PARFORHOLD	15
AT HAVE/FÅ ET SEXLIV	15
HÅNDTERING AFTABUET	15
SEKSUELLE IDENTITETER	16
SEKSUELLE OVERGREB	16
AFRUNDING	16
BEHOV FOR KOMPETENCEUDVIKLING BLANDT MEDARBEJDERNE	16
OPMÆRKSOMHED PÅ TEMAET SOM NOGET VÆSENTLIGT	16
RELATIONS- OG KOMMUNIKATIONSKOMPETENCER	17
VIDEN	18
KONKRETE IDEER OG FORSLAG	18
OPFØLGNING PÅ SELVE VIDEOMATERIALET	19
OPMÆRKSOMHED PÅ TEMAET	19
VIDENSOPBYGNING OG ERFARINGSDANNELSE	20

FORMIDLING	20
STRATEGISKE OVERVEJELSER	21
ET SAMLET PROJEKT?	21
SAMARBEJDE MED UDDANNELSESINSTITUTIONER	22
MULIGE SAMARBEJDSPARTNERE	22
NÆSTE SKRIDT: TEMADAG I JANUAR	26
<u>BILAG 1: METODISKE REFLEKSIONER</u>	30
INQUISITE SPØRGESKEMAUNDERSØGELSER I SYSTEMATISK ERFARINGSOPS AMLING	30
OPBYGNING AF SPØRGESKEMAET	30
PUBLIKATION, ANNONCERING OG INDSAMLING AF DATA	31
HVAD KAN SPØRGESKEMAER BRUGES TIL I VORES SAMMENHÆNG?	32
<u>BILAG 2: SPØRGESKEMA TIL MEDARBEJDERNE</u>	34
<u>BILAG 3: SPØRGESKEMA TIL BRUGERNE</u>	35

Indledning

”Mennesker med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har de samme grundlæggende behov og rettigheder som andre mennesker. Dette menneskesyn er en væsentlig del af serviceloven, som trådte i kraft den 1. juli 1998”

Sådan indledes vejledningen ”Seksualitet - uanset handicap” fra 2001¹ som slår fast at det at have et seksuelt liv, er en grundlæggende rettighed som medarbejderne i de sociale tilbud har pligt til at yde støtte og vejledning i forhold til, på linie med andre af livets aspekter. Vejledningen blev skrevet i erkendelsen af at seksualitet er en tabubelagt del af de flestes liv, som let går for tæt på og som rummer risikoen for at overskride eller få overskredet grænser. Derfor er det også en del af det sociale arbejde som er svær for mange at håndtere, og som ofte slet ikke får den opmærksomhed der kan være behov for. Dette på trods af at der gennem flere år har været udbudt en uddannelse som seksualvejleder på Rørbækcenteret i Nordjylland², - en uddannelse som det dog kun er relativt få medarbejdere i socialpsykiatrien der har gennemført.

På Videnscenter for Socialpsykiatri blev vejledningens opfordring til at sætte fokus på seksualitet omsat til billeder, da vi i samarbejde med Lise Jul producerede videoserien ’Seksualitetens gave’. Filmene blev til på baggrund af et oplæg fra Lise Jul, som på baggrund af sine egne erfaringer som psykiatribruget ønskede at tematisere seksualitetens svære gave, set fra brugerens perspektiv. Målet med dem var at sætte ord på de dilemmaer og problemstillinger man som psykiatribruget – og dermed også som medarbejder – kan stå overfor. Håbet var at det ville gøre det lettere at tale om for både medarbejdere og brugere, når en film satte ord på følelser og oplevelser som måske ville kunne genkendes af mange.

Filmene blev lanceret på to premieredage, med filmfremvisning og debat i januar 2003, og er siden blevet solgt i godt 100 eksemplarer. Dertil kommer de film som er sendt til samarbejdspartnere rundt om i landet. Men spørgsmålet er hvilken historie videoserien kan fortælle efter de blev sendt ud til køberne. Er de blevet brugt? Til hvad? Og med hvilken virkning for medarbejdere og brugere? I erkendelsen af at seksualitet er så tabuiseret at det kan være svært at få hul på det, besluttede Videnscenteret i september i år at iværksætte en evaluering af videoerne som kunne afdække om udgivelsen af videoerne havde haft nogen betydning for praksis på de socialpsykiatriske tilbud. Som en del af dette ønskede vi at undersøge hvordan der i øvrigt er blevet arbejdet med temaet, og hvad der skal til for yderligere at hjælpe arbejdet med at støtte socialpsykiatriens brugere med denne del af livet på vej.

Evalueringen af videoserien er foregået over en tremåneders periode, fra september til november 2004. Den er udarbejdet af evaluator Agnete Neidel i samarbejde med en baggrundsgruppe bestående af:

¹ Formidlingscenter Øst: Seksualitet – uanset Handicap (Socialministeriet 2001)

² Se mere på: www.rorbak.dk/seksualitet/

Lise Jul, Mediehuset

Karen Andersen, Fyns Amt

Kim Jensen, Fyns amt og seksualvejlederforeningen

Lena Sloth, Skovvænget i Ballerup

Heidi Bay Als, Tornbjerggård i Odense

Johanne Bratbo, Centerleder på Videnscenter for Socialpsykiatri

Der har været tre elementer i evalueringen: (1) Research, med afsøgning om hvad der tidligere er skrevet på området samt samtaler med en række eksperter på feltet. (2) Udarbejdelsen af et spørgeskema som er sendt til alle de socialpsykiatriske tilbud der har købt videoserien. (3) Kvalitative telefoninterviews med ca. 40 af de i alt 112 købere.

På den baggrund er der nu udarbejdet denne rapport som er inddelt i tre hoveddele. Den første del indeholder evalueringen af selve videoserien. Den anden del analyserer bredere arbejdet med temaet samt peger på de behov for kompetence- og videns- og organisationsudvikling der er i praksis. Den sidste del er et metodebilag der handler om det at bruge internetbaserede spørgeskemaer som et led i arbejdet med systematisk erfaringsopsamling på Videnscenteret. Det har ingen direkte sammenhæng med de to første, indholdsmæssige dele, men skal naturligvis forstås i sammenhæng med dem, idet erfaringerne fra brug af spørgeskemaer ikke kan adskilles fra den sammenhæng de er blevet til i.

Evaluering af videoserien 'Seksualitetens gave'

En del af formålet med evalueringen af 'Seksualitetens gave' har været at evaluere videoerne som konkret produkt. Hvem har købt dem – og hvem har ikke? Bliver de brugt eller kommer de ikke ned af hylden? Hvilken forskel gør de for socialpsykiatriens arbejde med seksualitet? Hvad betyder videoernes udformning og udtryk for hvorvidt de bliver brugt og hvordan? Kan medarbejderne 'holde ud' at se dem sammen og diskutere dem med hinanden? Kan de finde ud af se dem sammen med brugerne og diskutere dem med dem? Hvilke typer diskussioner rejser de?

I vores fakturasystem er der registreret 112 købere af videoserien 'Seksualitetens gave'. Heraf er de 29 af dem enten biblioteker eller uddannelsesinstitutioner. Dem valgte vi at udtage af evalueringen, da spørgeskemaet først og fremmest rettede sig mod socialpsykiatriens medarbejdere og brugere. Et valg der dog efterlader et videnshul der ville være relevant at følge op på senere, idet det kunne være interessant at vide hvorvidt og hvordan videoerne er blevet brugt i undervisningssammenhænge. De resterende 83 købere er alle blevet kontaktet i forbindelse med evalueringen.

I første omgang var kernen i evalueringsarbejdet to omfattende spørgeskemaer som blev sendt ud til de 83 købere. Det ene spørgeskema var udformet til medarbejderne, mens det andet var rettet mod de brugere der måtte have set filmene. Spørgeskemaerne blev sendt ud til køberne sammen med et følgebrev, hvori vi blandt andet bad modtagerne om at svare på spørgeskemaet uanset om de havde set filmene eller ej. Efter ca. én uge sendte vi yderligere et brev med en reminder om at svare på skemaet.

Deadline var 1. oktober. 12. oktober var der kommet otte svar på medarbejderskemaet og ingen på brugerskemaet. Der ud over var der kommet syv henvendelser pr. email eller telefon, hvor købere oplyste at de ikke havde set filmene og derfor ikke havde til hensigt at svare. Alle disse svarede vi tilbage at de meget gerne måtte besvare spørgeskemaet alligevel. Det har ingen af dem gjort. Siden har vi været i telefonisk kontakt med ca. 40 købere. Evalueringen bygger således på kontakt til ca. 55 ud af de 83 der indgår i undersøgelsen. Vi valgte ikke at ringe til flere steder da svarene begyndt at tage sig selv og dermed tegnede et tydeligt mønster.

Det at der er så få besvarelser, gør det umuligt at bruge spørgeskemaerne til den systematiske analyse som det ellers var planen at gøre. I stedet indgår de nu i evalueringen på to andre måder:

1. Det at få har svaret, tyder på at meget få har set filmene, og at der derfor i høj grad er brug for et opfølgings- og implementeringsarbejde.
2. De svar der er blevet givet i spørgeskemaets åbne svarkategorier, indgår som en del af evalueringen – ikke som kvantitative data, men som kvalitative udsagn.

For at uddybe og underbygge det relativt få og simple svar spørgeskemaerne – i kraft af de få besvarelser – kan bidrage med (at videoerne ikke er blevet set), har vi efterfølgende valgt at ringe rundt til en række af køberne og spørge til deres erfaringer med temaet, arbejdet med temaet og evt. med videoerne. Rundringningen har bekræftet at meget få har set videoerne. Desuden har den givet en række værdifulde oplysninger – både om medar-

bejdernes opfattelse og brug af videoerne og ikke mindst om deres øvrige erfaringer med temaet seksualitet og sindslidelse.

I det følgende vil jeg udelukkende opsummere og reflektere over de ting der direkte har at gøre med selve videoserien.

Begrundelser for køb af videoserien

Både i spørgeskemaet og rundringningen er der blevet spurgt til baggrunden for købet af videoerne. I spørgeskemaet er der faste svarmuligheder, og det er vanskeligt at generalisere ud fra de meget få svar der er kommet af den vej. Dog er der helt entydigt blevet svaret 'slet ikke' til at det skulle være krav fra ledelsen der lå bag købet. Lidt mindre entydigt ser det ud til at en generel interesse for temaet, konkrete oplevelser fra hverdagen (positive såvel som problematiske) samt inspiration fra bladet "Socialpsykiatri" har været de vægtigste baggrunde bag købet.

I rundringningen er denne tendens blevet bekræftet og uddybet. Nedenfor beskrives de baggrunde for køb der er kommet til udtryk i de kvalitative interviews. Begrundelserne udelukker ikke gensidigt hinanden da baggrunden for købet ofte er samme nsat.

Konkrete problematikker

En grund til at købe videoerne kan være at medarbejderne på købstidspunktet stod i en konkret problematik med en bruger, som de gerne vil hjælpe ham eller hende i forhold til. Materialet er så typisk købt med henblik på at give vedkommende mulighed for at se videoerne. I de tilfælde der er kommet til udtryk i evalueringen, er filmene aldrig kommet i anvendelse.

Principiel interesse

Det kan også være begrundet i at medarbejder og/eller ledelse har syntes at det var et emne man principielt burde tage sig af (fx: "det står jo i serviceloven" eller: "vi vil jo gerne se på det hele menneske"). Videoerne er så blevet bestilt for at have mulighed for at dække dette aspekt af brugernes liv – typisk ved at stille videoerne til rådighed for brugerne.

Inspiration udefra

Andre gange er det et kursus, en temadag eller andre eksterne inspirationsfaktorer der har fået medarbejderne til at bestille videoerne hjem.

Enkeltmedarbejderes interesse

På en del af de steder jeg har været i kontakt med, har interessen for videoerne og for temaet været båret oppe af enkeltmedarbejderes interesse for det – nogle af dem har selv en uddannelse som sexolog eller seksualvejleder. Det har typisk været den medarbejder der er blevet stillet videre til – ofte med en forrømmelse af at de andre medarbejdere helst ikke ville udtale sig om det. Der er da også nogle af disse enkeltmedarbejdere der giver udtryk for at de føler sig alene med at se temaet som noget væsentligt. Andre steder har de dog opbygget en gensidig forståelse der gør at den ene medarbejder accepterer de andres manglende lyst til /mod på at gå ind i temaet, mens de øvrige medarbejdere udnytter den ene (eller de få) medarbejderes egenskaber og kompetencer.

Hvordan er videoerne blevet brugt?

Den overordnede konklusion på dette spørgsmål er: Videoerne er stort set ikke blevet anvendt! Langt de fleste af de steder vi har været i kontakt med, har bestilt videoerne, men er ikke nået frem til at bruge dem. Der er ca. 14 steder som har haft videoerne nede af hylderne overhovedet. Nogle af dem kun meget sporadisk. Et par af stederne først efter de havde fået evalueringsskemaet fra os (hvilket jo i sig selv er helt fint). Heller ikke teksthæftet er blevet brugt. Faktisk ser det ud til at teksthæftet af de fleste – også af dem der har brugt videoerne – er blevet forvekslet med en reklame eller andet irrelevant materiale, og derfor slet ikke er blevet åbnet.

Når det er sagt, så rummer denne sandhed dog en del nuancer som det kan være værd at uddybe. Det er nemlig ikke alle der siger at de ikke har brugt den, som reelt slet ikke har haft den nede af hylderne. Nogle af dem har brugt den på måder de bare ikke regner for 'rigtige' eller vellykkede nok. Andre har forsøgt at bringe den i anvendelse, uden held.

Nedenfor gives en række eksempler på brugen – og den manglende brug – af videoerne:

1. Videoerne er slet ikke brugt

I en del tilfælde er videoerne blevet købt og derefter glemt. Andre gange er de blot blevet nedprioriteret på ubestemt tid. De konkrete begyndelser kan være 'vi har ikke haft tid', 'vi er et nyt sted, og der er så meget andet vi skal tage stilling til', 'brugerne er ikke klar', 'brugerne er for dårlige'. Fælles for dem er at medarbejderne har en fornemmelse af (eller synes at de bør synes) at det er et vigtigt tema, men de har ikke fået gjort noget ved det. Mange af disse steder snakker de om at temaet ikke fylder så meget i hverdagen. Nogle af dem har benyttet vores henvendelse til at tage dem ned af hylderne igen og komme i gang med at bruge dem.

2. Medarbejder(e) har 'prøveset' dem

Nogle steder er brugen af videoerne i en indledende proces, hvor de er blevet set af en enkelt eller nogle få medarbejdere som så skal bringe dem videre derfra – enten til medarbejdergruppen eller til brugergruppen. Det at en enkelt medarbejder har set dem, tillægges ingen værdi i sig selv. Evalueringen tyder på at der er steder hvor brugen af videoerne er gået i stå på dette stadie og ikke er kommet videre – og heller ikke umiddelbart er på vej videre.

3. Stillet frem til brug for brugere

En del steder har de købt videoerne og stillet dem frem i fællesrummet eller i et fælles bibliotek. Meningen hermed er at brugerne kan tage dem med hjem og se dem selv. De fleste steder har de annonceret videoerne da de stillede dem frem, og nogle steder nævner de dem når lejlighed byder sig. Men ingen af stederne har medarbejderne nogen fornemmelse af at videoerne bliver brugt. En del tolker det som manglende interesse fra brugernes side, og konkluderer der ud fra at der ikke er så stort et behov. Man må dog også forestille sig at det at gå hen og tage en video om seksualitet ned af hylden og med hjem i fuld offentlighed, kræver stor tryghed.

4. Stillet frem til brug for medarbejderne

Andre steder er videoerne stillet frem som noget medarbejderne kan bruge – enten

selv eller sammen med en bruger i kontaktpersonarbejdet. Heller ikke her gives der generelt indtryk af at den mulighed bliver brugt.

5. **Planer der ikke er ført ud i livet endnu**

Et andet eksempel på brugen af videoerne er de steder som ikke har brugt videoerne, men som har aktuelle planer om at gøre det. Nogen er i gang med at planlægge forløb – enten undervisning, temadage, debatarrangementer o.a. hvor videoerne skal vises og bruges i dialog, vidensopbygning eller lignende. Der er steder der har bedt om lov til at udfylde skemaerne senere da de står lige over for at skulle i gang med at bruge dem 'rigtigt'.

6. **Planer der er blevet stoppet af modstand (eller forestillingen om den)**

Nogle steder er filmene – eller rettere: annonceringen af dem – blevet mødt med modstand blandt brugerne. Således fortæller nogle af de adspurgte om at de har arrangeret – eller forsøgt at arrangere – videoaftner for brugerne, eller sætte dem på i fællesrummet, med det resultat at brugere er gået, er blevet vrede eller har sagt at det ikke er noget for dem. Andre steder har de en klar fornemmelse af at det er det der vil ske hvis de forsøger.

7. **Set og diskuteret i medarbejdergruppen**

Der er steder hvor videoerne er blevet set og brugt som baggrund for diskussion i medarbejdergruppen. Resultatet virker meget blandet. Nogle steder har brugt videoerne til at diskutere og finde forståelse for hinandens og egne grænser i forhold til at arbejde med temaet. Andre steder har de været brugt til at diskutere og forstå brugernes problemer. Andre steder igen har en medarbejder vist dem til kollegaerne uden at det har givet anledning til ret meget diskussion.

8. **Set og diskuteret med brugerne**

Der er også steder der har set filmene sammen med brugerne. Nogle steder blot en enkelt film, andre steder sekvenser af flere af dem. En del af de steder der har set dem, har brugt dem som en del af et samlet forløb hvor filmene er blevet set og brugt som baggrund for dialog med brugerne. Eksempler på det er 'scoregrupper', psykoedukationsforløb og undervisningsforløb med forskellige temaer. De steder der med held har brugt videoerne sammen med brugerne, melder generelt om at have haft glæde af det.

9. **Set af en enkelt bruger og vedkommendes kontaktperson**

Der er også steder hvor filmene er blevet brugt af en kontaktperson sammen med en enkelt bruger. Det er dog andenhåndsberetninger uden detaljer, så vi har ikke fået nærmere kendskab til hvilke erfaringer der knytter sig til det.

10. **Set af enkeltbrugere**

Endelig er der steder der angiver at der er brugere som har set dem for sig selv. Evalueringen har dog ikke givet viden om hvad de pågældende brugeres erfaring med det er da ingen brugerskemaer er udfyldt, og de medarbejdere vi var i kontakt med, kun vidste at de havde været lånt – ikke andet.

Forskellige opfattelser af hvem målgruppen er?

Overordnet er der meget der tyder på at købernes opfattelse af hvem der er videoernes målgruppe og hvad de kan bruges til, betyder meget for hvordan de er (forsøgt) brugt.

En del steder ser udelukkende filmene som målrettet til brugerne. Typisk for dem er at de har købt videoerne og sat dem frem til brugernes afbenyttelse. Mange har gjort brugerne opmærksomme på deres eksistens på den ene eller den anden måde. Hvis medarbejderne har set dem, har det udelukkende været for at afgøre om deres brugere kunne bruge dem og til hvad.

Andre steder ser videoerne som mulige debatoplæg – eller en måde at komme i dialog med brugerne om temaet. Typisk har de (forsøgt/overvejet at) arrangere videoaftner eller temadage for brugerne hvor de har vist filmene (eller haft planer om at vise dem). Andre har stillet dem til rådighed for medarbejdere i deres kontaktpersonarbejde.

Endelig er der steder hvor de har set medarbejdergruppen som målgruppe. Nogle steder har brugt dem til diskussion af temaet i medarbejdergruppen. Andre har blot rekvireret dem så medarbejderne havde mulighed for at se dem hver for sig efter eget ønske.

De forskellige syn på hvad videoerne kan bruges til af hvem, udelukker naturligvis ikke hinanden, men det er alligevel slående så mange steder der slet ikke ser medarbejderne som en mulig målgruppe i sig selv. Nogen har set dem i medarbejdergruppen, men alligevel starter de med at sige at de ikke har brugt dem – fordi de ikke har set dem sammen med brugerne.

Dette er især slående set i lyset af at Videnscenterets primære målgruppe er medarbejderne i socialpsykiatrien, og at filmene derfor primært henvender sig til dem (enten som redskab til debat internt eller med brugerne). Omvendt er det ikke overraskende set i lyset af det perspektiv der er lagt i filmene i kraft af Lise Juls baggrund som psykiatribrunder. Brugerperspektivet gør dog ikke filmene mindre anvendelige for medarbejderne, hvilket ses af erfaringerne fra de steder der har brugt dem som debatoplæg i medarbejdergruppen. Tværtimod beskrives det som en styrke i den debat det har rejst. Alligevel må man forestille sig at perspektivet har haft betydning for den uklarhed der ser ud til at være om hvem der er målgruppen.

Barrierer for brug af videoerne

Generelt giver undersøgelsen det indtryk at mange af de steder der har købt videoerne, gerne vil bruge dem, men at de ikke har fået det gjort – eller at deres forsøg på det er mislykkedes. Man må forestille sig at noget tilsvarende vil gøre sig gældende for andet materiale vi sender ud om temaet. I øvrigt er det jo på nuværende tidspunkt meget svært at sige hvor meget alt Videnscenterets andet materiale bliver brugt i praksis – det vil kun en evaluering af det kunne sige noget om.

Alligevel er det rimeligt at antage at en del af forklaringen på at videoerne har været så lidt i brug (og at der i øvrigt bliver arbejdet så relativt lidt med temaet), er at seksualitet er et svært tema at tage hul på. Det bekræftes af mange som siger det, om end med forskellige ord. Og af hvor slående stor forskel der er på hvorvidt medarbejderne ser det som noget der betyder noget for brugerne eller ej.

Men hvad er det for nogle barrierer der ligger videoerne (og arbejdet) i vejen? For at svare fyldestgørende på det, vil det kræve en grundigere og mere dybdegående undersøgelse til. Men evalueringen peger alligevel på nogle mulige barrierer – enten fordi de adspurgte

giver direkte udtryk for det, eller fordi det er det indtryk de giver imellem linierne når vi har snakket med dem.

Relationelle barrierer

Samtaler med medarbejderne på de steder der købt videoerne, giver en klar oplevelse af at en stor del af det der gør det svært at bruge videoerne, handler om tillid. Det gælder både tillid mellem medarbejdere og brugere, og tillid medarbejderne imellem. Det er et ømtåleligt emne der går tæt på, så det er jo ikke så mærkeligt. Men det kan måske være med til at forklare noget af den forskel der er i brugernes og medarbejdernes reaktion når videoerne eller temaet bringes på banen.

Nogle steder meldes der om brugere der åbent fortæller om hvad og hvor meget seksualitet fylder, mens der andre steder fortælles om brugere som kun har lille eller helt manglende interesse for temaet. Det er mere sandsynligt at det handler om forskelle i den relation der er mellem medarbejdere og brugere, end at der skulle være så store forskelle i hvad seksualiteten betyder for brugerne. Dog skal man ikke undervurdere den betydning medicineringen og den enkelte brugers forhistorie har på hvad der fylder og hvad der tales om.

Også i medarbejdernes kommunikation om temaet virker tillid til at være et nøgleord. Der er steder hvor de har haft stor glæde af at diskutere temaet med udgangspunkt i videoerne – og hvor de opnår en klarhed og en accept af hinandens forskellige grænser, mens der er andre steder hvor debatten er fraværende, eller hvor en enkelt medarbejder står i en marginaliseret position som den der synes det er vigtigt.

Endelig kan det at seksualitet udgør en slags fælles tabu, ses som en relationelt baseret barriere. Med det menes at der mange steder hersker en udtalt enighed om at det taler man ikke om, som i sig selv gør det svært at bringe det på banen som et seriøst emne. I praksis betyder det at de små tegn og forsøg der gøres fra begge sider på at bringe det op, meget let manes i jorden igen i den måde den anden modtager det på. Medarbejderne har måske forsøgt at bringe det på banen, men giver lynhurtigt (og velvilligt?) op fordi brugerne udviser manglende interesse eller direkte modstand. Tilsvarende må man forestille sig at brugerne kan forsøge at tage det op uden at det høres eller mødes af medarbejderne – fordi det er svært.

Barrierer i brugergruppen

Mange steder fortæller medarbejderne om modstand i brugergruppen mod at tale om temaet. De vil ikke. Det er for privat. Eller de udviser simpelthen ingen interesse for temaet – hvis de da ikke direkte giver udtryk for at de ingen problemer har i den retning.

Der kan være forskellige bud på hvor modstanden kommer fra. Det kan ses som et relationelt problem, som jeg gør det ovenfor. Det kan også ses som en reaktion på den måde hvorpå medarbejderne forsøger at bringe temaet på banen. Eller det kan ses som en blufærdighed i forhold til de øvrige brugere: hvis jeg nu går til en temadag der handler om seksualitet – er jeg så 'sådan en' der har problemer med det?

Under alle omstændigheder er der tale om en reel modstand som bliver en barriere.

Den manglende interesse kan ses som en del af en modstand. Den kan dog også ses som en reel mangel på fokus på de seksuelle sider af livet, eller for at brugeren har affundet sig med den plads seksualiteten har (eller ikke har) i hans eller hendes liv.

Barrierer i Medarbejdergruppen

Blandt medarbejderne udfolder der sig flere mulige barrierer:

Er det vigtigt nok?

En af dem handler om at temaet drukner i de mange andre ting som man som medarbejder på et socialpsykiatrisk tilbud skal forholde sig til. Det har ganske enkelt ikke en høj placering på prioriteringslisten og flere af dem spørger enten direkte eller indirekte: Er det vigtigt nok? Hvorfor er det lige det vi skal prioritere?

Kontrolproblem

En anden barriere som medarbejderne giver udtryk for mellem linierne, er at temaet udfordrer deres behov for at kontrollere brugerne. De er bange for at åbne op for temaet fordi de ikke ved hvad der bliver ud af det, og om det vil være skidt for brugernes psykiske velvære. Hvad sker der hvis jeg går ind og åbner op her?

Formidling som barriere

Formidlingsproblemer ser også ud til at være en bremseklods for mange. Det viser sig både i de mislykkede forsøg på at få brugerne til at se filmene, og i de efterlysninger der har været, efter hjælp udefra til at starte en debat om temaet. De synes det er svært at tage hul på emnet selv – også selvom de gerne vil det. Og når de prøver alligevel, er resultatet ofte modstand eller manglende interesse.

Tabu og tillid

Endelig er tabu og tillid også her to nøglebegreber – både internt i medarbejdergruppen og i relation til brugerne. Det er kildent, og også medarbejderne kan være bange for at få deres grænser overskredet.

Vurdering af videoerne

I forhold til konkrete vurderinger af videoerne, giver evalueringen meget sparsomme og lidet systematisk oplysninger. Der er relativt få der har set videoerne, hvilket gør det vanskeligt at bruge tilbagemeldingerne som et udtryk for generelle holdninger og erfaringer. Desuden gør de meget få besvarede spørgeskemaer det vanskeligt at bruge de ellers kvantificerbare data som de indeholder.

Nedenfor beskrives kort de tilbagemeldinger der trods alt er kommet – dels generelt dels om de enkelte videoer. Blot skal de ikke tages for andet end enkeltpersoners udsagn.

Omslag

I spørgeskemabesvarelserne ser det ud til at omslagene er blandet modtaget. Man finder nogle af dem for provokerende – det gælder især 'Plastic' og 'Legetøj og terapi'. Men der

er ikke noget der tyder på at det har betydet noget for medarbejdernes lyst til at se videoer.

Til gengæld er der enkelte i rundringningen der giver udtryk for at det måske har betydning for brugerne – at de bliver for provokeret. Et enkelt sted mener at forsiderne burde have været ens og neutrale.

Indhold og formidling

Generelt er tilbagemeldingerne på videoernes indhold positive. Nogle er lidt reserveret begejstrede, og synes de er helt ok, mens andre er meget begejstrede.

Et par citater:

”Fremragende, ikke mindst i kraft af Lise Jul's på én gang følsomme og direkte tilgang”

”Gode film. Udtrykker den fortvivlelse og smerte som er forbundet med at være anderledes. Befriende humoristisk. Uselvhøjtidelig. Rummer også et fagligt undervisningselement”.

”Jeg har set Købesex og Det er en kunst at tænke seksuelt. Jeg finder dem sobre og ordentlige, og det var det jeg ledte efter. Har tidligere erfaring med en seksualvejleder hvor det blev for pornografisk – fokus på præservativer og hvordan man ruller dem på fx – hvilket brugerne gav udtryk for ikke var det de havde behov for.”

Der er dog også enkelte der efter at have set dem – enten selv eller sammen med brugere – mener at de kan være for voldsomme for nogle (svage) brugere, og derfor ikke egner sig til den gruppe.

Et enkelt sted var ikke så vilde med den billedmæssige formidling som de fandt for forvirrende og i for dårlig kvalitet.

De enkelte videoer

Her blot nogle kommentarer på de enkelte videoer, de steder hvor der har været nogen:

Plastic:

Var for monoton

Følelsernes kemi:

Giver en god fornemmelse af emnet

Købesex:

Sætter 'fingeren på pulsen'. Varm og blid præsentation af et tabuiseret emne - serviceret med en underfundig og indfølelse humor.

Det er en kunst at tænke seksuelt:

En beboer øver sig på at tænke seksuelt selv om han bor alene.

Legetøj og terapi:

En beboer er blevet glædeligt overrasket over at prostituerede har specialiseret sig i psykisk syge, og overvejer at benytte muligheden. En anden har købt sex-legetøj til sig selv. Ikke tæt nok på. Ingen detaljeret viden. Ingen hjælpemidler blev pakket ud så man kunne se dem.

Afrunding

Som beskrevet på de foregående sider er hovedkonklusionen på evalueringen den at kun en relativt lille del af køberne af videoserien har taget den i anvendelse. Det kan have flere forklaringer. Her iblandt at de er forsvundet i mængden af andre opgaver, og at temaet er tabu i en grad så det mange steder slet ikke er på dagsordenen. Men det hænger også sammen med den enkelte købers opfattelse af hvem der er målgruppen, og af den måde de har forsøgt at formidle videoerne videre til denne målgruppe.

De steder hvor videoserien har været i brug, er bredden i anvendelsen relativt bred, og generelt er de blevet taget meget positivt imod. Det er også værd at bemærke at der er steder hvor videoerne reelt har været i brug, på trods af at køberens umiddelbare svar er at det har den ikke. Også dette hænger sammen med købernes opfattelse af hvem der er målgruppen og dermed af hvornår de har været 'rigtigt' i brug.

Evalueringen understreger at seksualitet er et tabu, hvor der stadig er mange barrierer der skal overvindes før medarbejderne er rustet til at leve op til forpligtelserne i vejledningen 'Seksualitet – uanset handicap'. Disse barrierer omfatter såvel forhold blandt brugerne og medarbejderne som relationen imellem dem. Hvis vejledningens intentioner skal opfyldes, kræver det således et massivt arbejde med kompetenceudvikling og opmærksomhedsskabelse på området.

Som en del af det, må det nævnes at evalueringen har udeladt en købergruppe der kunne have været relevant – nemlig uddannelsesinstitutionerne. Det vil således være relevant at kontakte denne gruppe og spørge til deres erfaringer og behov, hvis det skal blive muligt at lave en indsats der er målrettet medarbejdernes uddannelsesfaglige baggrund.

Det videre arbejde med seksualitet og sindslidelse - behov og ideer

Baggrunden for dette strategipapir om Videnscenterets videre arbejde med temaet sindslidelse og seksualitet, er evalueringen af videoserien 'Seksualitetens gave'. Den indeholder tre elementer som alle danner baggrund for de analyser og forslag der findes i det følgende: Et spørgeskema der er sendt ud til alle købere, telefonsamtaler med en del af køberne samt samtaler med en række eksperter på området. Dertil kommer den litteratur der er læst i forbindelse med udarbejdelsen af spørgeskemaet.

Hovedkonklusionen er – ikke overraskende – at det er et stærkt tabuiseret emne, som det kan være svært for både medarbejdere og brugere at tage fat på. Det er dog slående så stor forskel der er i medarbejdernes erfaring med at kommunikere med beboerne om emnet. Nogen fortæller om meget åbne brugere med stor lyst til at tale om seksuelle problematikker. Andre om fuldstændig lukkethed. Og det samme gælder når der bliver spurgt til medarbejdernes egen interne dialog om temaet. Det rører jo også ved et helt grundlæggende tema om tillid og om tonen på de enkelte tilbud, og viser hvor vigtigt det er at arbejde med medarbejdernes kompetencer.

Det følgende strategiudkast vil først kort beskrive hvilke temaer medarbejderne selv trækker frem som væsentlige – sådan som det ser ud i deres hverdag. Derefter vil det beskrive hvilke behov for kompetenceudvikling i medarbejdergruppen, evalueringen peger på. Endelig vil den sidste del af strategiudkastet rumme en række konkrete ideer til tiltag der ville kunne støttes op om tilbudenes videre arbejde med temaet. Det skal læses som en bruttoliste af ideer der både kan vokse og skæres i, men som under alle omstændigheder bør tænkes sammen som en del af en samlet strategi.

Hvilke temaer trækkes frem som væsentlige

Både i spørgeskemaerne og samtalerne med medarbejdere, har vi spurgt til hvilke temaer der dukker op i deres hverdag. Hvad er det der fylder – for dem såvel som for brugerne? Svarene herpå er samlet i stikordsform her nedenfor.

Kærlighed, nærhed og parforhold

Hvordan får man en kæreste

Behovet for kontra angsten for nærhed

At være i et parforhold og få det til at fungere

At have/få et sexliv

Potensproblemer i forbindelse med medicinering

Hvordan kommer man i gang efter mange år uden sex

Hjælpemidler og 'gør det selv' muligheder

Håndtering af tabuet

Diskussion af grænser – og forskellige grænser – i medarbejdergruppen

Overvindelse af tabuet – at få hul på dialogen

For medarbejdere

For brugere

I relationen

Seksuelle identiteter

Problemer med at finde sin seksuelle identitet. Tvivl om hvad man tiltrækkes af/hvad der er ok at være tiltrukket af.

Hvordan hjælper man folk med særlige lyster – viden, steder at gå hen, udlevelse etc. (fx transvestitter)

Seksuelle overgreb

Det at kunne hjælpe de brugere der har været udsat for seksuelle overgreb

Afrunding

Langt de fleste af de temaer der er fremhævet af medarbejderne som vigtige, er berørt eller behandlet i videoerne, så på den måde ser det ikke ud som om der er store områder af emnet der helt er overset. Dog er de to sidste temaer omkring seksuelle overgreb og seksuelle identiteter ikke eller kun sporadisk berørt. Dette er et udtryk for et metodisk valg i arbejdet med at producere videoerne, idet vi ønskede at fokusere på det positive og det normale ved målgruppens seksuelle liv og muligheder.

Når der alligevel er behov for et videre fokus på alle temaerne, hænger det sammen med at det næste skridt bør være at bevæge os fra at temaerne er 'berørt' og hen imod at kunne formidle mere konkret viden og redskaber der klæder medarbejderne på til at håndtere de problematikker de støder på.

Som supplement til de temaer de adspurgte selv har peget på, vil vi her fremhæve behovet for også at fokusere på samarbejdet med de pårørende. Selvom det ikke er blevet nævnt direkte, er det alligevel vores erfaring at samarbejdet med de pårørende kan give vanskeligheder i forbindelse med så sårbare emner som seksualitet. Derfor forudsiger vi et behov for at fokusere på dette samarbejde.

Behov for kompetenceudvikling blandt medarbejderne

Eftersom det er medarbejderne der er vores primære målgruppe, vil vi i det følgende trække nogle af de områder frem hvor der kan være et behov for at hjælpe deres kompetenceudvikling på vej. Kompetenceudviklingsbehovene kan overordnet deles op i tre hovedområder: Opmærksomhed; kommunikation/relationskompetencer samt viden.

Opmærksomhed på temaet som noget væsentligt

Under evalueringen fortalte en medarbejder at de havde købt videoerne ud fra en ide om at det var et vigtigt tema, men at det siden var forsvundet i mængden af andre ting. 'Der er så meget vi skal tage os af i brugernes liv' fortalte han. Han fortalte at der alene bliver prioriteret det som helt oplagt og synligt er vigtige områder. 'Så hvis vi nu fik noget m-

teriale der viste at det er en helt nødvendig del af fx arbejdet hen imod recovery, så ville det blive prioriteret på en helt anden måde’.

Denne samtale afspejler meget godt det som mange af de adspurgte direkte eller indirekte har udtrykt. De er ganske enkelt ikke opmærksomme (nok) på seksualiteten som et vigtigt aspekt i brugernes liv – i det mindste ikke som et aspekt de som medarbejdere har en vigtig opgave i forhold til. Selv blandt dem der rent faktisk har købt videoserien.

Derfor vil en helt central opgave i det videre arbejde blive at skabe opmærksomhed omkring seksualitet som noget vigtigt. Hvad betyder det, for hvem? Hvad kan det betyde hvis man rent faktisk tager hånd om det? Og som en del af det kan det være væsentligt at få indkredset temaet på en måde så bredden og variationen af det bliver tydelig for alle.

Relations - og kommunikationskompetencer

Det er ofte i forsøget på overhovedet at åbne en dialog om temaet at medarbejderne går i stå. Hvis det skal komme til at lykkes at få temaet med i det daglige arbejde, vil det derfor være nødvendigt at ruste medarbejderne i forhold til deres relations- og kommunikationskompetencer. Der skal stor tillid til før brugerne vil snakke med medarbejderne om det. Tillidsarbejdet kommer før arbejdet med seksualitet – eller er en vigtig del af det. Og som en del af det kan det være vigtigt at skabe opmærksomhed på at det kan være meget forskelligt fra menneske til menneske, hvilken slags tryghed der er nødvendig for en åbenhed omkring seksuelle problemer. Skal det fx være kontaktpersonen, enkeltmedarbejdere eller eksperter udefra der støtter den enkelte.

På samme måde kan det være en vanskelig opgave at kommunikere med de pårørende - og at vide hvornår man eventuelt ikke skal blande dem ind i det.

Dette arbejde er i denne sammenhæng selvfølgelig målrettet arbejdet med seksualitet som tema. Men man må forestille sig at kompetenceudvikling på dette område vil kunne have en stor afsmittning til andre områder. Man kan måske sige, at hvis man lærer at kommunikere givende, indlevende og konstruktivt med brugerne om dette svære og tabubelagte tema, så vil det også være langt lettere at gøre det når talen falder på andre, mindre svære emner.

Specifikt viser evalueringen et behov for at ruste medarbejderne til at turde/kunne tage udgangspunkt der hvor temaet dukker op – fx i brugernes jokes og ’skurvognssnak’ – og at bringe det videre der fra. At turde/kunne gøre det alvorligt og gå tæt på, på en respektfuld måde. Der er nemlig meget der peger på at det ofte er den vej temaet finder sin vej mod overfladen, og at det derfor er der det er muligt at finde en åbning til at tale om det.

Som en del af dette, kan det være nødvendigt at give medarbejderne redskaber til at støtte brugeren i det individuelle arbejde, da det langt fra er alle der ønsker at deres seksuelle tanker og problemer tages op i fælles forum, ligesom det langt fra er alting der kan tages op her.

Men lige så vigtigt kan det være at klæde medarbejderne (eller blot nogen af dem) på til at arbejde med temaet i fælles forum. Både fordi det kan være her temaet dukker op og kan gribes i luften, og fordi det kan være en måde overhovedet at få temaet sat på dagsordenen og at ændre den fælles kultur omkring hvordan man snakker om det og ser på det. Fx ser det ud til at være svært for mange medarbejdere at finde ud af hvordan man for-

midler temaet til brugerne. Hvordan man overvinder den barriere der ligger i at det er et tabu – også for brugerne. For mange er det grænseoverskridende at se videoerne og diskutere emnet i fællesskab. Og her betyder formidlingen meget, dvs. måden hvorpå medarbejderne taler om emnet og åbner op for dialogen.

Endelig peger evalueringen på et behov for at styrke medarbejdernes indbyrdes kommunikation om temaet. Her ser det blandt andet ud til at være vigtigt at hjælpe dem til at etablere en dialog om grænser. Hvor er deres grænser hver især? Kan og skal de flyttes? Hvis de holder op med at være bange for at få dem overskredet, så holder de måske også op med at være så bange for at gå i kødet på problematikkerne. Og de steder hvor de positivt kan udnytte at der er meget forskellige grænser i medarbejdergruppen, er de nået langt.

Viden

Endelig viser evalueringen at medarbejderne ofte går i stå fordi de mangler viden om temaet. De giver udtryk for at mangle viden i forhold til de specifikke problematikker de støder ind i. De ved ganske enkelt ofte ikke hvordan de skal hjælpe brugerne videre der hvor det er aktuelt for dem. Hvor skal de vise dem videre til? Hvad skal de gøre for at komme videre? Dette gælder også når det fx handler om problemer der er forårsaget af medicin.

Samtidig peger evalueringen på en generel mangel på viden om sammenhængen mellem seksualitet og sindslidelse. Mange medarbejdere giver udtryk for at de føler sig famlende over for hvad seksualiteten (og udlevelsen af den) betyder for brugernes psykiske velvære. Det kan give en tendens til at ville kontrollere brugerne og begrænse deres seksuelle udfoldelse. Det vil derfor være vigtigt i det videre arbejde at der opbygges, indsamles og formidles viden om sammenhængen mellem sindslidelsen og seksualiteten? Er der steder hvor man skal forsøge at begrænse en seksualitet – for brugerens eller for omgivelsernes eget bedste? Og hvordan kan man eventuelt gøre det på en respektfuld måde? Men også omvendt: hvad kan det betyde for brugernes recoveryproces, hvis man går ind og arbejder aktivt med de seksuelle lyster, fantasier og problemstillinger.

Konkrete ideer og forslag

Vejledningen 'Seksualitet – uanset handicap' sætter fokus på medarbejdernes pligter og rettigheder i arbejdet med at støtte brugerne når og hvis de oplever problemer i forbindelse med deres seksualliv. Dermed er der fra Socialministeriets side sendt et tydeligt signal om at det er en vigtig, men ofte vanskelig og tabubelagt del af medarbejdernes opgave.

Som evalueringen af 'Seksualitetens gave' understreger, så er der *langt* endnu før medarbejderne er rustet til at støtte brugerne i seksuelle forhold på linie med livets andre forhold. Hvis vi for alvor vil støtte op om den proces det kræver, kan det være nødvendigt med en massiv og bredspektret indsats i en periode hvor vi får en gryde i kog og får lavet nogle gode ingredienser at putte i den.

Det som er målet med de følgende sider, er at påbegynde en bruttoliste over mulige ingredienser. De sidste sider indeholder derfor de mere konkrete forslag til tiltag, projekter og udgivelser som med fordel vil kunne sættes i værk i det videre arbejde med temaet.

Med den liste som baggrund vil det videre arbejde bestå i at udarbejde en samlet strategi og handleplan for indsatsen på seksualitetsområdet de kommende år.

Opfølgning på selve videomaterialet

Der er kun relativt få steder som har taget springet fra at købe videoerne til også at tage dem i brug. Evalueringen viser at det er en kombination af flere ting der spiller ind, heriblandt anderledes prioritering, tabu, modstand, tvivl om hvordan de kan formidle det. Samtidig er de der har set videoerne, overvejende positive over for videoernes indhold. Det antyder at der findes et uudnyttet potentiale i videoerne som det vil være en fordel at udnytte bedre. Og det er jeg overbevist om at vi kan hvis vi følger op og følger på vej. I evalueringen er der opstået følgende ideer til hvad der vil kunne fremme brugen af video-serien:

- Inspirationsmateriale som hører til videoerne, indeholdende:
 - Ideer til hvordan videoerne kan bruges (mange har snævre forestillinger om hvordan de kan bruges – fx at de kun er til brugerne og blot skal stilles frem som et tilbud)
 - redskaber til hvordan man kan præsentere og diskutere dem med brugerne
 - redskaber til hvordan man kan bruge dem internt i medarbejdergruppen
- Tilbud om ekstern konsulenthjælp til indledning og diskussion af videoerne
- Små foldere om de enkelte videoer, som appetitvækkere der kan ligge fremme.

Opmærksomhed på temaet

Evalueringen peger på et behov for at tydeliggøre vigtigheden af temaet. Her kan det være værd at indtænke at det ikke udelukkende er et ansvar der påhviler medarbejderne på det enkelte tilbud, men at det i høj grad også er en forpligtelse som påhviler den overordnede, politiske ledelse. Derfor bør det være en del af det videre arbejde at skabe politisk opmærksomhed og ansvarlighed på alle de involverede, organisatoriske niveauer. For eksempel ved at:

- arbejde (politisk) hen imod at der udarbejdes en seksualpolitik på de enkelte tilbud
- Arbejde hen imod at der i hver kommune er kompetente medarbejdere (fx seksualvejledere) som kommunens øvrige medarbejdere kan trække på når de støder ind i problemstillinger de ikke selv kan tackle, og som kan have til opgave at klæde medarbejderne tilstrækkeligt på til at tackle temaet når de støder på det i dagligdagen.
- Arbejde med at udbrede kendskabet til vejledningen 'Seksualitet – uanset handicap' blandt medarbejdere, brugere og ledere i socialpsykiatrien. Herunder at gå i dialog med dem om hvilke konsekvenser vejledningen har for medarbejdernes arbejde.
- Skrive artikler o.a. i dagspressen
- Skrive artikler i bladet "Socialpsykiatri"

Vidensopbygning og erfaringsdannelse

Et andet behov som det vil være vigtigt at imødekomme, er behovet for overhovedet at opbygge og videreformidle erfaringer og viden på området. Som en del af det, efterlyses det at der skabes viden der fokuserer på forskellige målgrupper. Fx er der blevet efterlyst et fokus på de meget 'tunge' brugere og den sanselige del af deres liv. Konkret kunne man forestille sig:

- Netværksgruppe(er) – evt. arrangeret som sideløbende med undervisning af deltagerne. Måske som en hel eller delvis seksualvejlederdannelse.
- Praksisforskning. En udvidet version af netværksgruppeideen hvor netværket også udfører forskning inden for temaet, med en professionel tovholder som underviser i praksisforskningsprocesser.
- Kontakt til og samarbejde med brugere – hvad er deres behov (og hvordan ser de medarbejdernes mangler/behov).
- Traditionelle forsknings- og evalueringsprojekter i samarbejde med forskningsinstitutioner – sociale såvel som medicinske. Mulige temaer:
 - Arbejdet med seksualitet som led i recoveryprocesser
 - Sammenhængen mellem sindslidelse og seksualitet
 - Seksualitet som tabu
 - Relationskompetencer i arbejdet med seksualitet
 - Hvad er det brugerne har behov for støtte til? Hvordan oplever de deres seksualitet mødt (og ikke mødt) i socialpsykiatrien?

Formidling

Et centralt led i indsatsen for at støtte op om medarbejdernes arbejde med temaet, vil naturligvis blive de udgivelser der vil kunne bruges til at formidle temaet til en bredere kreds, og til at hjælpe diskussionen og arbejdet på vej i praksis. Flere af de adspurgte har efterlyst materiale som er mindre teori og mere erfaringsformidling, cases, 'sådan-gjorde-vi historier', konkrete redskaber osv. Det er vigtigt at have begge dele med, men ønsket om mere konkret, praksisnær og redskabsorienteret viden er relevant at have i formidlingsovervejelserne.

Derudover er der nogle som efterlyser redskaber til direkte brug for brugerne: instruktioner i onani, foldere om konkrete emner som brugerne kan læse etc. Det kan være relevant nok, men spørgsmålet er hvem der bør påtage sig denne opgave da Videnscenterets målgruppe jo som bekendt primært er medarbejdere og ledere. Noget af det kan måske imødegås ved at lave materialelister over materiale som findes i forvejen. I øvrigt bør denne opgave nok videregives til andre aktører.

Formidlingsopgaven kan overordnet deles i to typer:

1. Formidling af erfaringer og/eller viden på området. For eksempel:
 - a. Formidling af forskningsprojekter, netværksgruppeerfaringer og praksisforskningsresultater (artikler, rapporter, oplægsholdere, temadage). Man

- kan forestille sig at praktikeres deltagelse i netværk/praksisforskning, vil kunne munde ud i at de kommer til at fungere som oplægsholdere.
- b. Indsamling og formidling af eksisterende viden. (Artikler, litteraturlister, temadage etc.)
 - c. Indsamling og formidling af eksisterende erfaringer: praksisfortællinger (brugere og medarbejdere), temadage, medarbejderudveksling etc. Kan både være 'negative' erfaringer der viser at her er et problem som medarbejderne skal få øjnene op for, og 'positive' erfaringer som fortæller historien om konkrete redskaber og løsningsmodeller.
2. Materiale der indeholder redskaber til det direkte arbejde med at etablere en dialog om emnet - med brugerne såvel som internt i medarbejdergrupperne. For eksempel:
- a. Spil/spørgsmål der kan bruges i debat – som tager udgangspunkt der hvor brugerne er (en udvidet og mere udviklet version af de spørgsmål der findes i teksthæftet – som meget få overhovedet har opdaget).
 - b. Spil/spørgsmål som kan bruges til at rejse debat i medarbejdergruppen. Skal rumme de dilemmaer som medarbejderne oplever at møde i praksis.
 - c. Udbud af debat- og temadage for medarbejdere og/eller brugere. Evt. med videørne og/eller vejledningen som led i formidlingen og debatskabelsen. Enten ved at vi opbygger liste over hvem der kan/gør det i forvejen, eller ved at vi inddrager det som en del af vores opgave (fx via Formidlernetværket).
 - d. Afsøgning og formidling af lokale muligheder for at hente hjælp til at tage hul på temaet (lokale seksualvejledere el.lign.). En sådan afsøgning vil også have den politiske effekt at de lokale instanser får mulighed for at tage stilling til deres opgave inden for dette tema.

Strategiske overvejelser

Evalueringen af 'Seksualitetens gave' viser med al tydelighed et behov for en massiv indsats hvis det skal lykkes at hjælpe medarbejderne i socialpsykiatrien hen imod at leve op til vejledningens ord.

Det lægger op til en mere overordnet diskussion af hvad det er for livsytringer vi ser som vigtige elementer i et godt liv. En diskussion som kan supplere den eksisterende ramme for diskussionen af Videnscenterets indsatsområder.

Samtidig lægger det op til en diskussion af hvem der har ansvaret for at føre de enkelte ideer ud i livet, og hvordan man eventuelt kan skabe en samlet indsats på området.

Et samlet projekt?

Man kan vælge at gribe arbejdet an på mange måder, og at gøre indsatsen mere eller mindre ambitiøs. Enten kan vi vælge et enkelt eller nogle få, overskuelige opfølgingsstrategier som kan gennemføres med en relativt lille arbejdsindsats – evt. med eksterne samarbejdspartnere som bærende element. Altså en slags rekvireret opfølgning. Eller vi

kan vælge at formulere et egentligt projekt, og dermed gøre seksualitet og sindslidelse til et af Videnscenterets fokusområder – i det mindste i en periode, til der er kommet godt kog i gryden. På den måde vil det blive muligt med en mere intensiv indsats med mange delprojekter og eksterne aktiviteter. Det vil være oplagt at gøre dette i tæt samarbejde med de instanser som i øvrigt har et medansvar for at vejledningens ord bliver omsat til praksis.

Samarbejde med uddannelsesinstitutioner

I evalueringen af "Seksualitetens gave" har vi fravalgt at kontakte de uddannelsesinstitutioner der har købt materialet. En af grundene var at det typisk var bibliotekerne der havde bestilt materialet, og at det derfor ville være en vanskelig opgave at komme i kontakt med de mennesker der evt. har brugt videoerne i undervisning eller i forbindelse med projektarbejde. En anden grund var at spørgeskemaerne var målrettet medarbejdere og brugere i socialpsykiatrien.

Set i bakspejlet – og nu i planlægningens klare lys, er dette dog en potentielt central samarbejdspartner, og et område hvor det kan være relevant at gøre en indsats for at fremme dialogen om og synligheden af seksualitet som tema. For hvis temaet bringes ind som et element i uddannelsen, bliver det også meget lettere at skabe åbenhed omkring det i det praktiske arbejde.

Det bør derfor overvejes om ikke en del af en kommende strategi bør indtænke et tæt samarbejde med uddannelsesstederne.

Mulige samarbejdspartnere

Under alle omstændigheder vil det være relevant at en kommende indsats i forhold til temaet skabes og gennemføres i samarbejde med de forskellige institutioner og enkeltpersoner som allerede har aktier i temaet, og dermed har gjort sig tanker og erfaringer som det vil være oplagt at trække på:

<p>Socialministeriet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Handicapkontoret 	<p>Har udgivet vejledningen, og dermed udpeget temaet som et centralt fokusområde. Har derfor en oplagt interesse i at omsætte den til praktiske forandringer.</p>
<p>Indenrigs - og Sundhedsministeriet</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3. sundhedskontor 	<p>Også på det psykiatriske område er seksualitet et tema der bør tages alvorligt. Blandt andet fordi brugernes problemer omkring seksualitet ofte har sammenhæng med såvel sygdommen som medicineringen. Men også fordi der blandt psykiatere er både vigtige erfaringer og interesse for temaet.</p>

<p>Undervisningsministeriet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Området for de videregående uddannelser • Tværgående kontor for erhvervsrettede uddannelser 	<p>Det vil være oplagt at inddrage Undervisningsministeriet i arbejdet med at gøre seksualitet og sindslidelse til et tema på de relevante uddannelser, som uddanner personale til socialpsykiatrien.</p>
<p>Amtsrådsforeningen</p>	<p>Som politisk ledelse for alle de amtslige tilbud til mennesker med sindslidelse har ARF en naturlig interesse i udmøntningen af vejledningen. Blandt andet har de i maj 2004 udgivet en rapport om amternes rådgivning og vejledning på handicapområdet, i forbindelse med seksuelle overgreb.</p> <p>Der må dog tages hensyn til de forandringer som strukturreformen bringer med sig.</p>
<p>Kommunernes Landsforening</p>	<p>Som politisk ledelse for alle de kommunale tilbud har KL en tilsvarende interesse i temaet. Ikke mindst i lyset af muligheden for at en del af de amtslige opgaver overgår til kommunerne.</p>
<p>Videns- og formidlingscenter for socialt udsatte</p>	<p>Med ansvar for vidensområderne incest, seksuelle overgreb og prostitution vil vfc-udsatte være en oplagt samarbejdspartner med relevant viden og erfaring på dele af området.</p>
<p>Udviklings- og Formidlingscenteret på Handicapområdet</p>	<p>Det tidligere formidlingscenter Øst, som forfattede vejledningen 'Seksualitet - uanset handicap', og som også siden har været involveret i at omsætte vejledningens ord til praksis.</p>
<p>Center for evaluering</p>	<p>CEPS har gennem deres arbejde med CAN-skemaer vist at der er et stort, uopfyldt behov for støtte omkring seksuelle temaer, blandt brugerne af psykiatrien og socialpsykiatrien.</p>
<p>Center for seksualitet – uanset handicap</p>	<p>Formålet med Center for Seksualitet – uanset Handicap er at etablere et landdækkende center hvor mennesker med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne, deres pårørende, støttepersoner og medarbejdere kan få undervisning, uddannelse, støtte, vejledning, rådgivning og praktisk bistand med henblik på at skaffe mennesker med nedsat</p>

	<p>fysisk og psykisk funktionsevne øgede muligheder for at opleve og realisere deres egen seksualitet og have seksuelle forhold på linie med andre mennesker.</p> <p>Centeret, som arbejder inden for rammerne af vejledningen 'Seksualitet – uanset handicap', er placeret på Rørbækcenteret i Nordjylland, og rummer blandt andet Seksualvejlederuddannelsen.</p>
Socialt udviklingscenter, SUS	Har arbejdet med seksuelle overgreb og blandt andet udgivet fire foldere om temaet.
Foreningen af seksualvejledere	<p>Repræsenterer sammenslutningen af de erfaringer seksualvejledere landet over gør sig. De arbejder med at støtte såvel medarbejdere som brugere omkring arbejdet med temaet.</p> <p>Formand: Kirsten Døhr</p>
Marianne Secher/Pionerlinien	Pionerlinien har siden 1992 arbejdet aktivt med seksualvejledning, -terapi og -opklæring på sindslidendeområdet. Desuden holder de kurser og oplæg om seksualitet og sindslidelse. De har dermed en solid erfaring på området, som det vil være oplagt at inddrage i det videre arbejde.
Fagligt netværk Socialpsykiatri	Som sammenslutning af seks faglige organisationer med særlig interesse i det socialpsykiatriske felt har Fagligt netværk Socialpsykiatri en naturlig interesse i at også seksualiteten bliver en del af det daglige arbejde.
Udvalgte praktikere fra socialpsykiatrien	<p>Evalueringen har bragt os i kontakt med en række medarbejdere som har erfaring og/eller interesse for arbejdet med seksualitet. Disse mennesker vil være oplagte at samarbejde med i den nødvendige erfaringsopsamling og vidensudvikling.</p> <p>Gruppen omfatter blandt andre: Heidi Bay Als, Tornbjerggård, Odense. Medlem af baggrundsgruppen bag evalueringen af Seksualitetens gave.</p>

	<p>Lena Sloth, Skovvænget, Ballerup. Medlem af baggrundsgruppen bag evalueringen af Seksualitetens gave</p> <p>Lykke Henriksen, Møllegården, Børkop. Er seksualvejleder. Har arbejdet aktivt med at klæde personalet på til opgaven.</p> <p>Marianne Larsen, Alléhuset, Sorø Seksualvejleder. Forsøger at etablere en diskussion om temaet med medarbejderne, men møder modstand. Oplever god dialog med brugerne.</p>
Udvalgte praktikere fra psykiatrien	<p>Gruppen omfatter blandt andre:</p> <p>Ellids Kristensen, Sexologisk klinik, Rigshospitalet. Har erfaring med det kliniske arbejde med seksualitet, sindslidelse og medicinering. Med i filmene</p> <p>Lene Winter, Retspsykiatrisk Ambulatorium, Risskov Uddannet sexolog. Har arbejdet aktivt med at klæde personalet på til arbejdet med seksualitet.</p> <p>Bo Møhl, Ledende psykolog, Rigshospitalet. Med i filmene</p> <p>Annette Løwert, Sexolog og overlæge, Psykiatrisk afdeling, Vejle Sygehus. Med i filmene</p>
Psykiatrifonden	Har udgivet bogen 'Sex og psyke' som handler om seksualitet og psykiatri.
Dansk Psykiatrisk Selskab	<p>Har blandt andet lavet en redegørelse over sexologiens placering inden for psykiatrien.</p> <p>Som selskab der arbejder på at fremme kvalificeringen af tilbud såvel som personale inden for psykiatrien har de en interesse i temaet.</p>
Brugerlærerne i Danmark	<p>Sammenslutning af brugerlærerne i Danmark som blandt andet udbyder undervisning omkring seksualitet og sindslidelse.</p> <p>Naturlige samarbejdspartnere her vil blandt andre være:</p>

	Insiderne. Konsulent og undervisningsvirksomhed, bestående af: Thoridt Allermand, som medvirker i filmen 'Følelsernes kemi' samt Maria Holbek.
SIND	Brugerorganisationerne vil kunne bidrage til arbejdet med et perspektiv der sikrer fokus på seksualitet som en rettighed og en konkret erfaring for brugerne af psykiatrien.
LAP	Brugerorganisationerne vil kunne bidrage til arbejdet med et perspektiv der sikrer fokus på seksualitet som en rettighed og en konkret erfaring for brugerne af psykiatrien.
Lise Jul, Mediehuset i Århus	Videoseriens producent
Pårørendeforeningen af 1998	Pårørendeorganisationerne kan være med til at sikre de pårørendes perspektiv i arbejdet.
Bedre psykiatri	Pårørendeorganisationerne kan være med til at sikre de pårørendes perspektiv i arbejdet.
Udvalgte uddannelsesinstitutioner	Det vil være en fordel at indlede et samarbejde med en interesseret repræsentant for: Sygeplejeskolerne De sociale højskoler Pædagogseminarierne SoSu-skolerne
Formidlernetværket, Videnscenter for Socialpsykiatri	Kan blive en mulig samarbejdspartner i den udstrækning Videnscenteret forpligter sig på en formidlingsopgave der involverer konsulenthjælp, temadage, undervisning etc.

Næste skridt: Samarbejdskonference i januar

Som det fremgår af evalueringen, så rummer udbredelsen af arbejdet med seksualitet og sindslidelse en stor udfordring på alle niveauer af den psykiatriske og socialpsykiatriske indsats. En udfordring hvor det ikke på forhånd er givet hvem der skal påtage sig hvilke opgaver, og hvilken form der eventuelt skal samle indsatsen.

Derfor vil vi som videnscenter allerede i efteråret 2004 invitere til en samarbejdskonference fredag d. 28. januar 2005, hvor vi inviterer alle de interessenter og mulige samarbejdspartnere som er listet op ovenfor.

Konferencens formål vil være at identificere de behov for kvalificering af feltet som skal sikre at brugerne i fremtiden kan få støtte efter behov – også i forhold til deres seksualitet. Desuden vil det være et mål at etablere en dialog om hvad der skal gøres og af hvem – et mål der ideelt set munder ud i en indsats der bygger på et bredt samarbejde mellem feltets aktører.

Programmet for temadagen vil overordnet forme sig således:

10.00 – 10.15	Velkomst og indledning
10.15 – 11.15	Filmfremvisning: 'uddrag af Seksualitetens gave', med kort, perspektiverende oplæg fra producent Lise Jul.
11.15. – 11.30	Pause
11.30 – 12.30	Korte debatoplæg fra: Kirsten Døhr, Foreningen af Seksualvejledere Knud Birk Petersen, Center for seksualitet - uanset handicap Marianne Secher, Pionerlinien Thoridt Allermand, Insiderne
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 13.45	Introduktion til eftermiddagens workshops
13.45 – 14.45	Workshops, hvor deltagerne er inddelt efter det politiske niveau de arbejder på: Policy Metodeudvikling og formidling Seksualitet i uddannelsen Seksualitet i den socialpsykiatriske praksis Seksualitet og psykiatri Bruger- og pårørendeperspektivet
14.45 – 15.15	Pause
15.15 – 16.15	Fremlæggelse fra de enkelte workshops
16.15 – 16.45	Fælles debat: Strategi, samarbejde og ansvarsfordeling i det videre arbejde

De enkelte workshops vil blive sammensat således:

Workshop	Deltagere
Policy-workshop: Hvordan kan man fra politisk hold sikre vejledningens implementeringen i socialpsykiatrisk praksis?	Socialministeriet Sundhedsministeriet Undervisningsministeriet ARF KL
Metodeudvikling og formidling: Hvordan kan videnscentre osv. bedst bidrage til en effektiv metodeudvikling og formidling på området?	VFC for socialt udsatte Udviklings- og Formidlingscenteret på Handicapområdet Center for evaluering Socialt udviklingscenter SUS Videnscenter for Socialpsykiatri Center for seksualitet – uanset handicap Foreningen af seksualvejledere
Arbejdet med temaet i den socialpsykiatriske praksis: Hvad er behov og udfordringer i den socialpsykiatriske praksis, og hvordan imødekommes de bedst?	Marianne Secher/Pionerlinien Fagligt netværk Socialpsykiatri Udvalgte praktikere fra socialpsykiatrien
Arbejdet med temaet i psykiatrien Hvad er behov og udfordringer i den psykiatriske praksis, og hvordan imødekommes de bedst?	Udvalgte praktikere fra psykiatrien Psykiatrifonden Dansk Psykiatrisk selskab
Bruger- og pårørendeperspektivet: Hvad er de væsentligste behov for støtte og kompetenceudvikling set fra bruger- og pårørendes vinkel?	Brugerlærerne i Danmark/insiderne Brugerorganisationerne SIND og LAP Pårørendeforeningen af 1998 Bedre Psykiatri Lise Jul
Seksualitet ind i uddannelserne: Hvordan kan man sikre at medarbejderne allerede i deres uddannelsen bliver rustet til at arbejde med temaet?	Udvalgte uddannelsesinstitutioner som repræsenterer: Sygeplejeskolerne De sociale højskoler

	Pædagogseminarierne SoSu-skolerne Ergo- og fysioterapeutskolerne
--	--

I tiden indtil konferencens afholdelse vil vi som videnscenter:

- ✓ Skabe kontakt til relevante uddannelsesinstitutioner, men henblik på at bringe temaet og videoserien ind i uddannelse og efteruddannelse af socialpsykiatriens medarbejdere.
- ✓ Skrive en artikel i bladet "Socialpsykiatri" der tegner et billede af rapportens hovedkonklusioner, og gør opmærksom på samarbejdskonferencen som et næste skridt i arbejdet.
- ✓ Lægge rapporten på hjemmesiden, så den bliver tilgængelig for alle interesserede.
- ✓ Kontakte Socialministeriet med henblik på en dialog om det videre arbejde med vejledningens implementering på det socialpsykiatriske område.

Når samarbejdskonferencen er afholdt, vil det være muligt at tage stilling til det videre arbejde med temaet, og eventuelt iværksætte aktiviteter fra Videnscenterets side inden for rammerne af de samarbejdsrelationer der vil opstå i kølvandet af konferencen.

Bilag 1: Metodiske refleksioner

Inquisite spørgeskemaundersøgelser i systematisk erfaringsopsamling

1. november 2004 afsluttes evalueringen af videoserien 'Seksualitetens gave' som har løbet over de seneste tre måneder. Der har været tre elementer i evalueringen: (1) Research, med afsøgning om hvad der tidligere er skrevet på området, samt samtaler med en række eksperter på feltet. (2) Udarbejdelsen af et spørgeskema, som er sendt til alle de socialpsykiatriske tilbud der har købt videoserien. (3) Kvalitative telefoninterviews med ca. 40 af de i alt 112 købere.

Spørgeskemaet blev udarbejdet som et internetbaseret skema i programmet 'Inquisite'. Dette er et skridt i retningen af at begynde at bruge spørgeskemaer som et element i en systematisk erfaringsopsamling på Videnscenteret – læserundersøgelser, evalueringer af vores materiale etc.

På de følgende par sider vil jeg kort beskrive arbejdet med opbygningen af spørgeskemaet samt indsamlingen af data. Desværre har jeg stort set ingen erfaringer med analysedelen da der ikke er kommet svar nok ind til at det gav mening at analysere på dem.

Spørgeskemaet er som nævnt opbygget i programmet 'Inquisite' som består af to dele. Til opbygning af spørgeskemaet – dvs. indtastning og opsætning af skemaets spørgsmål, svarkategorier etc. – bruges programmet 'Inquisite Builder' som er bundet til den enkelte computer. Til publicering, administrering og analyse af skemaet bruges en internetbaseret database som i vores tilfælde hostes af Uni-C. Det er gratis at downloade Inquisite Builder samt at publicere spørgeskemaet via Uni-C's server. Men det koster noget for hvert spørgeskema der besvares af respondenterne. Prisen for 2000 besvarelser pr. år (mindste antal man kan købe) er ca. 15.000 kr.

På hjemmesiden www.inquisiteasp.dk opretter man en konto, og får derved et hjørne på serveren. Her kan man downloade Inquisite Builder. Derefter opbygger man spørgeskemaet på sin egen computer og uploader (publicerer) den på serveren. Respondenterne kan inviteres enten via mail eller pr. brev, og når besvarelserne er kommet ind, kan man analysere resultaterne direkte på nettet.

Opbygning af spørgeskemaet

Inquisite Builder er et Windows-baseret program som er relativt enkelt at bruge. Man kan på en rimeligt simpel måde sætte et spørgeskema op som ser overskueligt og let tilgængeligt ud. Der er en del muligheder for hvordan spørgsmålene og svarkategorierne kan opbygges. Der er også fine muligheder for at guide respondenterne igennem spørgeskemaet, så de kun ser de spørgsmål der er relevante for dem. Dog er det vigtigt at gøre det helt rigtigt, da en forkert kodning vil betyde fejl i spørgeskemaerne når de besvares på nettet.

Arbejdet med at opbygge skemaet indledtes med et to-dages kursus i programmet. Kurset gav en indføring i programmet der gjorde det relativt let at eksperimentere videre selv. Det vil dog være lige så givtigt at overlevere fra medarbejder til medarbejder samt bruge den mappe der udleveres på kurset, idet den pædagogiske kvalitet af kurset ikke er over-

vældende høj. Og så kan man jo altid ringe til supportlinien når der er tvivlsspørgsmål – det er man også nødt til når man har været på kursus.

Den egentlige udfordring ved at lave et godt spørgeskema er at lave spørgsmål der er klare, enkle, entydige og som rummer det man gerne vil have svar på. Det er en kunst der skal læres. Et kursus i kvantitative metoder bør være en selvfølgelighed for alle der er nybegynder i kvantitative metoder, med mindre det drejer sig om helt enkle undersøgelser.

I forbindelse med evalueringen blev der lavet to spørgeskemaer: ét til brugere og ét til medarbejdere. De mindede meget om hinanden – blot var der ting i medarbejderskemaet som ikke var med i brugerskemaet. Desuden var henvendelsesformen lidt forskellig i de to skemaer. I det følgende vil de to skemaer blive omtalt i ental som én samlet enhed.

Det er svært at sige om spørgeskemaet om ”Seksualitetens gave” rummer den nødvendige entydighed. Inden udsendelse blev det gået igennem med en medarbejder fra Uni-C som sagde god for det på det rent ’tekniske’ plan. Alligevel kan der herske tvivl om svarmulighederne fx var udtømmende. Fx har vi fået et enkelt spørgeskema retur med posten, hvor det fremgik at kun en enkelt medarbejder havde nået at se videoerne, og at der derfor ikke var sket så meget. Det var fx årsag til at ingen af deres forventninger var indfriet – men hun havde stor forventning til at de ville blive det. Man kan måske sige at spørgeskemaet har svært ved at rumme at videoerne og arbejdet er i proces.

Fordi der kom meget få svar, har vi efterfølgende valgt at ringe rundt til en række af rekvirenterne. Det har været givende samtaler som har peget på flere forhold der ikke er rummet i spørgeskemaet. Det rummer fx ikke udtømmende spørgsmål om hvad det er for nogle problematikker de oplever og hvordan de arbejder med dem. Det indfanger heller ikke hvordan de ser videoernes funktion, hvilket har stor betydning for hvordan de har brugt dem (og ikke brugt dem). På samme måde betyder deres opfattelse af problematikker (og deres årsag) en masse for hvad de har af behov. Det kunne også have været spændende at spørge til hvordan de har forsøgt at sætte videoerne i omløb, da mange har forsøgt at annoncere dem for brugerne uden held.

På den baggrund kan man konkludere at en mere dybdegående, kvalitativ forundersøgelse kunne have styrket spørgeskemaet væsentligt. Den kvalitative undersøgelses spørgsmål kunne have været udarbejdet på baggrund af møder i baggrundsgruppen, men baggrundsgruppen var for lille til at kunne give et tydeligt billede af hvad og hvordan det var relevant at spørge ind til undersøgelsen.

Publikation, annoncering og indsamling af data

Spørgeskemaet blev publiceret på Inquisite-hjemmesiden, som der blev lagt et link til på Videnscenterets hjemmeside. Det skema der var rettet til medarbejderne, blev udstyret med en kode der gjorde at ingen kunne svare på skemaet to gange (en funktion der findes i selve programmet når blot man uploader adresserne til Inquisite-sitet). Det skema der var rettet mod brugerne, var frit tilgængeligt da vi ikke kunne vide hvor mange brugere der hvert sted ville ind og svare på spørgsmålene. Dette indebar naturligvis en risiko for at nogen ville svare på det samme skema flere gange.

I erkendelsen af at kun få af stederne har daglig adgang til internet og email, blev der sendt breve rundt til alle respondenter indeholdende et introduktionsbrev samt de to spørgeskemaer. I brevene gjorde vi opmærksom på at vi meget gerne så at man svarede – også selvom man ikke havde set videoerne. Desuden bad vi dem om at videregive spørgeskemaet til brugerne, i den udstrækning de havde set videoerne. Endelig angav vi en deadline for senest besvarelse.

Alle disse oplysninger har haft ringe effekt! 14 dage efter undersøgelsens deadline var der kommet otte besvarelser på medarbejderskemaet, og ingen på brugerskemaet. De tre af besvarelserne er kommet efter deadline – det sidste nu, 14 dage efter.

Dette peger på et behov for stor tydelighed i formidlingen af nødvendige informationer i processen.

Det var åbenbart ikke tilstrækkeligt tydeligt at vi også synes det er relevant at svare, selvom man ikke har set videoerne. Nogen af de adspurgte har fx ikke svaret fordi de ikke har set dem med brugerne – på trods af at de har set dem i medarbejdergruppen og fået en masse ud af det. Det skal åbenbart gøres endnu tydeligere.

Set i bakspejlet, er det egentlig ikke overraskende. Al kommunikationserfaring siger jo at man læser selektivt – og hvis de ser et brev der handler om evaluering af videoer de ikke har fået set – så læser de færreste videre. En erfaring kunne derfor være at brevet først og fremmest skal indeholde budskab til dem vi gerne vil nå, men som *ikke* har set videoerne, så de med det samme opdager at dette også er relevant for dem. Evalueringen af videoer skulle set i det lys have været sekundært. Laveste fællesnævner først, kunne måske være budskabet.

I forbindelsen med valget af et internetbaseret spørgeskemaprogram var vi meget i tvivl om det ville betyde noget for svarprocenten. Det er svært at sige noget om med sikkerhed. Jeg har dog ikke kunnet spore noget tegn på at det er tilfældet blandt de steder jeg har ringet til. Her har årsagen til den manglende besvarelse været at de ikke har set videoerne. Det kan dog meget vel være en del af forklaringen på at der slet ingen besvarelser er kommet fra brugere – uden at vi dog har nogen sikker viden om det da vi ikke har været i kontakt med nogen af de steder der *har* besvaret skemaet, og som derfor kunne tænkes at have givet skemaet videre til brugerne.

Hvad kan spørgeskemaer bruges til i vores sammenhæng?

Spørgeskemaer rummer muligheden for at få et systematisk billede af brugergruppens svar på fordefinerede spørgsmål. Den systematik mangler helt oplagt i denne undersøgelse, men kunne have været etableret ved en større svarprocent. Dog er det svært at afgøre hvilken glæde vi ville have haft af svarene selvom flertallet havde svaret på skemaerne. Vi ville for eksempel aldrig have fået den langt mere nuancerede viden som rundringningen har givet. Derfor bør det overvejes nøje at gribe forarbejdet anderledes an før man laver en kvantitativ undersøgelse af et så komplekst og ubelyst emne. Som et minimum bør der laves en langt grundigere undersøgelse, så spørgsmål og svarkategorier kommer til at rumme præcist de ting som vi efter en kvalitativ undersøgelse tænker: gad vide hvor generelt det her er? Det vil et spørgeskema være velegnet til at svare på.

Til gengæld har spørgeskemaerne haft den store fordel at de har bragt os i kontakt med alle køberne af videoerne. Den kvalitative rundspørge tyder på at spørgeskemaet har været med til at genoplive interessen for temaet og videoerne, og på den måde har de været med til at sætte skub i brugen af dem nogle af de steder hvor de ellers var gået helt i glemmebogen, eller var blevet skubbet nederst i bunken. Her har rundringningen desuden virket som en yderligere inspirationsfaktor.

Bilag 2: Spørgeskema til medarbejderne

Kopi af spørgeskemaet findes på de følgende sider

Bilag 3: Spørgeskema til brugerne

Kopi af spørgeskemaet findes på de følgende sider